

Motion till riksdagen

1988/89:Fö421

av Sonja Rembo m. fl. (m)

Försvaret i västra Sverige

Läget i Norden har kännetecknats av fredlig utveckling och stabilitet oavsett förändringar i förhållandet mellan maktblocken i Europa. Även i framtiden torde det vara ett fortsatt intresse för stormaktsblocken att stabiliteten i Norden inte rubbas.

Det strategiska intresset för det nordiska området har emellertid ökat markant på senare år. Maktblockens spanings- och underrättelseverksamhet ökade och Sverige har bl.a. utsatts för grova och avsiktliga undervattenskränkningar. Också vårt luftrum har utsatts för ett stort antal kränkningar.

Andra tecken på det ökade intresset är den omfattande övningsverksamheten, i Sveriges omedelbara närhet, som bedrivits av de båda maktblocken såväl i västerhavet som i Östersjön.

I sin säkerhetspolitiska rapport 1985 analyserade försvarskommittén den strategiska utvecklingen i det nordeuropeiska och nordatlantiska området. Kommitténs slutsats var att Sveriges läge blivit mer utsatt i samband med kriser och väpnade konflikter i vår omvärld.

Nyligen har en politisk avspänningsperiod inletts mellan Sovjetunionens och USA:s regeringar. Överenskommelse om medeldistansmissiler har träffats samtidigt som förslag till rustningsbegränsningar har utarbetats och avtal träffats om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder i Europa. Även om detta har lett till spänningsminskningar mellan stormakterna har överenskommelserna ännu inte påverkat stormakternas konventionella militära styrkor eller förskjutit det strategiska intresset bort från det nordatlantiska och nordeuropeiska området. Den politiska spänningen kan dessutom snabbt förändras. Först när konkreta resultat uppnåtts kan Sverige bedöma om framtida förändrade konfliktrisker inom närområdet föreligger.

Sverige utgör fortfarande tillsammans med Finland en buffertzonen mellan Nato och Warszawapakten. I Centraleuropa går gränsen mellan de båda försvarsallianserna väster om Sverige. Stormakterna avgör Sveriges militärgeografiska strategiska betydelse. Stabiliteten i Norden bygger såväl på maktblockens förmåga att balansera varandra som på det svenska totalförsvarets förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet samt omvärldens tilltro till den förmågan. Omvärldens bedömning av Sveriges förmåga är avhängig två faktorer. För det första vilken strategisk betydelse för stormakterna ett utnyttjande av svenskt territorium har. För det andra vilka militära resurser vi disponerar i förhållande till vad respektive stormakt kan förväntas avdela mot Sverige.

Under de senaste årtionedena har omvärlden ökat sin militära styrka. Den tekniska utvecklingen har samtidigt medfört att militära operationer kan

företas över betydligt större områden och snabbare än tidigare samt med större eldkraft, uthållighet och rörlighet. Framför allt har flygstridskrafterna betydligt större räckvidd, vilket gör det möjligt att operera över svenskt luftrum för att nå mål inom det motsatta blockets intresseområde. Dessutom kan numera överraskande angrepp riktas samtidigt mot strategiska resurser, totalförsvarets infrastruktur och mot befolkningskoncentrationer för att uppnå snabb militär eller politisk kollaps. Sådana strategiska överfall kan bli särskilt framgångsrika om de riktas mot moderna industrisamhällen med hög sårbarhet.

Det är fortfarande av vital betydelse för båda stormakterna att vid en konflikt behålla respektive skaffa sig fotfäste i Danmark och Norge med omgivande farvatten. För Sovjet är det angeläget att försäkra sig om kontrollen över Öresund och Bälten främst för att säkra utfart till västerhavet. För NATO är det lika angeläget att förhindra detta samt behålla kontrollen över Danmark och Norge, havet däremellan och transportlederna över Nordatlanten.

Ett av de marina huvudslagfälten skulle kunna komma att ligga väster om Sverige. Vi måste därför räkna med att svenska västkusten redan i ett inledningsskede kan bli föremål för de båda stormakternas direkta intresse.

Om försvaret i väster är svagt, kan Warszawapakten uppfatta detta som att Sverige inte vill eller kan motstå angrepp från NATO. För att hindra NATO:s baseringar eller överflygningar i Västsverige, måste Warszawapakten i en sådan situation anse sig tvingad att ingripa tidigt. Västsverige utgör därför alltid en del av en hotriktning också mot södra eller östra Sverige. Om vår neutralitetsposition skall framstå som trovärdig, fordras så starka stridskrafter i västra Sverige, att vi kan möta hot både från NATO och Warszawapakten.

Är det västsvenska försvaret tillräckligt starkt, kan vi, under sådana operativa hot, med åberopande av neutralitet, lyckas hålla oss utanför konflikten. Det förutsätter emellertid att stormakterna har tilltro till inte bara vår vilja att vara neutrala utan också vår förmåga att, om så krävs, göra en övertygande militär insats i detta område. Sviktar den tilltron, kan någon av dem, eller båda, finna det vara mest förenligt med sina intressen att bemäktiga sig kontrollen över sydvästra Sverige som då blir krigsskådeplats.

Under de senaste 20 åren har det svenska försvaret utsatts för en kraftig och målmedveten urholkning som får följder lång tid framåt, samtidigt som vårt strategiska läge fått större betydelse och intresset för det nordiska området från stormaktsblockens sida intensifierats. Urholkningen har nu gått så långt att det även utomlands har rests farhågor för vår neutralitetspolitikens trovärdighet! Uttunnningen av försvaret har gått extremt långt i Västsverige.

Utan västkusten stannar Sverige

Sverige är för sin försörjning i växande grad beroende av import från och export till andra länder.

Trots att oljeberoendet under 1980-talet minskat med ungefär en tredjedel tillgodoses uppskattningsvis 70 % av vårt totala energibehov med importerade bränslen.

En mycket stor del av den svenska industriproduktionen är mycket beroende av import. Inom t.ex. elektronikområdet beräknas självförsörjningsgraden uppgå till endast 10–20 procent.

För att minska kostnaderna och uppnå bästa möjliga utnyttjande av arbetande kapital strävar industrin efter en liten lagerhållning. Produktionssystemen förutsätter ett jämnt flöde av råvaror, halvfabrikat och komponenter som går mer eller mindre direkt in i produktionen utan mellanlagring. Detta ställer höga krav på transportsystemen. Störningar resulterar ofta i produktionsstopp. Sårbarheten har ökat markant.

Västsverige svarar för en mycket hög andel av den totala svenska industriproduktionen. Ett stort antal industrier och anläggningar som finns där är avgörande för vår försörjning och vårt totalförsvars uthållighet.

Göteborg och Bohuslän är petrokemiskt centrum med 90–95 procent av primärproduktionen och närmare 100 procent av raffinaderierna. Tre månader av Sveriges fredstida oljebehov finns lagrat inom länet. I framför allt Göteborg finns stora hamnresurser i form av kajer med stora vattendjup, teknisk utrustning, lagerutrymmen och tillgång till högteknisk varvskapacitet liksom marin och annan teknisk kompetens. Hamnen är lätt tillgänglig året om. Cirka 50 procent av utrikeshandeln med livsmedel sker över hamnarna på västkusten. Cirka 20 procent av landets totala luftburna frakt går över Landvetter. Det välutbyggda landsvägs- och järnvägsnätet är strategiskt värdefullt, liksom de tre flygplatserna i regionen.

Dessa tillgångar gör Västsverige militärt attraktivt som basområde vid en eventuell konflikt i Nordeuropa. Detta gäller framför allt Göteborgsområdet.

En isolering av Göteborgsregionen skulle innebära att Sveriges möjligheter att uthärda en avspärning allvarligt och snabbt skulle undergrävas.

Försörjningsansvar

Den säkerhetspolitiska linje som Sverige har valt förutsätter att vi gör det trovärdigt att vi kan försörja oss, inte bara i fredstid, utan också i kris- och krigslägen. Vi får inte försätta oss i en situation där vi genom avspärning eller hot tvingas överge vår neutralitetspolitik som en följd av allvarliga försörjningssvårigheter.

En eventuell fast förbindelse över Öresund torde inte minska sårbarheten eftersom den kan slås ut på ett tidigt stadium under en konflikt. Förbindelsen innebär också att vi för våra internationella transporter blir beroende av att passera ett NATO-land.

Även i ett krisläge kommer vi att vara tvingade att försöka upprätthålla en omfattande utrikeshandel. Vår egen handelsflotta, i den mån den överhuvud taget är tillgänglig, (den övervägande delen går i trafik mellan utländska hamnar), räcker inte till för det nödvändiga transportarbetet. Vi kommer att bli nödsakade att täcka in transportbehovet med fartyg från andra nationer. Det är lätt att föreställa sig svårigheterna att disponera fartyg tillhörande krigförande länders handelsflottor. Under alla förhållanden kan vi räkna med att mycket stora krav på militärt luft-, undervattens- och minskydd kommer att ställas vid transporter inom vårt territorialområde.

För att upprätthålla den omfattande industriproduktion och utrikeshandel, som är nödvändig också i en kris- eller krigssituation, ställs således mycket höga krav på vår transportkapacitet och det västsvenska försvarets förmåga att skydda anläggningar och transporter.

Mot. 1988/89
Fö421

Vad kan stormakterna ha för intresse av den svenska västkusten?

Warszawapakten är starkt beroende av att kunna flytta sina marina enheter in i och ut ur Östersjön för att trygga de egna underhållsvägarna och förhindra NATO-flyg att operera från Danmark och Norge.

Om NATO behärskar inte bara Norge och Danmark utan också den svenska västkusten, kan Warszawapaktens anfalls- och underhållsvägar på ett mycket effektivt sätt skäras av.

Warszawapakten har således all anledning att hindra NATO att skaffa sig tillträde till svenskt territorium. Litar WP inte på Sveriges förmåga att avvisa NATO-angrepp ligger det nära till hands att ingripa med egna styrkor. Det kan t ex vara fördelaktigt att snabbt och överraskande etablera ett brohuvud i Göteborgsområdet. Omvänt är det inte osannolikt att NATO försöker blockera en sådan utveckling genom att helt enkelt vara först på plats.

NATO har enligt sina militära doktriner ett intresse av att snabbt tränga in på djupet av fiendens territorium. Tillgång till södra Sverige skulle innebära fördelar för NATO i form av flygvägar över eller från Sverige in i Östersjöområdet till det baltiska basområdet.

Bedömer Warszawapakten det svenska försvaret tillräckligt starkt för att förhindra NATO att utnyttja svenskt territorium torde det vara en fördel för Warszawapakten att inte angripa Sverige utan utnyttja det alliansfria Sverige som flankskydd. Genom detta flankskydd kan man koncentrera alla sina krafter mot huvudmotståndaren.

I en krissituation måste Sverige kunna visa sin förmåga att möta en serie starkt varierande hot från såväl öst som väst. Endast genom styrka kan vår alliansfrihet göras trovärdig gentemot omvärlden.

Förstärkningar av försvaret i väster

Grundförutsättningarna för ett fungerande totalförsvar är att de olika delarna tillsammans bildar ett sammanhängande system. De stora neddragningar som gjorts av försvarsanslagen under senare år innebär emellertid att det numera kan ifrågasättas om vi har ett sådant sammanhängande försvarssystem.

Luftförsvaret

Flygvapnets kapacitet har dragits ned till en allvarligt låg nivå. Vill vi bibehålla ett försvar som bygger på tanken att vi tidigt skall möta ett fientligt invasionsföretag med flyg- och sjöstridskrafter och samtidigt ha möjligheter att gruppera större arméförband för insatser i avgörande riktningar, fordras en väsentlig förstärkning av flygkapaciteten.

Flygvapnet måste tillföras ytterligare en division JA37 Viggen.

Jaktflygets förmåga att under strid hålla ett stort antal flygplan i luften har direkt samband med tillgängliga stridslednings- och basresurser.

Stridslednings-, telemotmedels- och luftbevakningssystemen på västkusten måste ovillkorligen svara mot de krav som ställs på 1990-talet.

Systemen måste vara moderna, väl skyddade, underhållssäkra och svårstörda. Detta är inte minst viktigt för möjligheterna att redan i fred snabbt kunna möta och avvisa kränkningar mot vårt territorium.

Luftvärnet

Lufthotbilden förändras mycket snabbt mot stor differentiering av flyginsatser och vapenlasters samt insatstider och räckvidder. Detta innebär att vårt luftförsvar måste ha god förmåga att tidigt upptäcka fientliga flygföretag och att utvärdera typ av insats. Det differentierade lufthotet kräver ett differentierat luftvärn.

I Västsverige finns många strategiskt viktiga skyddsföremål som kräver luftvärn. De luftvärnsförband som utgångsgrupperar i anslutning till Stor-Göteborg och viktiga skyddsföremål i Västsverige bör därför ges en sådan prioritet att de görs stridsberedda redan vid en begränsad beredskaps-höjning.

Marinen

De kraftiga reduceringar som gjorts har i första hand drabbat västkusten. Mot bakgrund av tyngdpunktsförskjutningen som skett i hotbilden, måste marinen snabbt tillföras ytterligare resurser, framför allt i väster. Den tillförsel av ubåtsjakterheter som påbörjats måste fortsätta.

En andra ubåtsjaktstyrka med placering på västkusten måste upprättas.

Den patrullbåtsdivision som är baserad på västkusten skall också bedriva övningsverksamhet här under huvuddelen av året. Ytterligare minerings- och minröjningskapacitet behöver tillföras västkusten liksom mobila kustrobotförband.

Den utrustning som disponeras i kustartilleriets fasta anläggningar på västkusten kan karaktäriseras som gårdagens. Detta indikerar en äventyrlig prioritering.

Andra helikopterdivisionen i Säve behöver finnas kvar och tillförsäkras materiella och personella resurser så att den ständigt kan hållas insatsberedd mot främmande undervattensverksamhet på västkusten. För att öka tillgängligheten bör huvuddelen av reparations- och underhållsbehovet återföras till Säve.

Armén

Det är nödvändigt att vi snabbt disponerar arméförband i våra tätortsregioner, dels för att skydda oss mot de förödande konsekvenser som uppstår om fienden bemäktigar sig en storstad genom ett snabbt anfall, dels för att kunna binda ett fientligt anfallsföretag under så lång tid att förstärkningar hinner föras fram.

Ett strategiskt överfall mot Göteborgsregionen måste kunna mötas med en snabb styrkeuppbyggnad. Ett minimikrav är att lokalförsvarsförbanden i regionen är närrekryterade, att de tillförs yngre personal och att de undantas från neddragningar av repetitionsutbildningen.

Försvaret av Göteborgs centrala delar behöver tillföras en sk stadsbataljon. För att snabbt kunna möta ett överraskande inlett anfall skall självfallet även denna bataljon vara närrekryterad. Detta förband får ej sättas upp på bekostnad av befintliga lokalförsvarsförband utan skall vara en komplettering av dessa.

Övrigt totalförsvar

För att uppnå nödvändiga förstärkningar av Västsveriges totalförsvar erfordras åtgärder som förstärker hälso- och sjukvården i krig, förbättrar skyddet av telekommunikationer, det frivilliga befolkningsskyddet och möjliggör erforderlig utbyggnad av skyddsrum samt tryggar energiförsörjningen. Härvid bör beaktas att enklare skydd ej erbjuder tillräcklig skyddsnivå mot t.ex. kemiska vapen om de ej kombineras med andningsskydd. Dessa satsningar är mycket angelägna och utgör ett nödvändigt tillskott till den civila beredskapen.

Därutöver krävs kraftfulla insatser, främst inom områdena desinformation och psykologisk krigföring, propagandametoder etc för att uppnå god beredskap.

Slutsats

De allvarliga bristerna i försvaret av västra Sverige kan inte åtgärdas genom omprioritering inom ramen för 1987 års försvarsbeslut. Det skulle endast leda till oacceptabla brister inom andra försvarsområden. Därför är det oundgängligt att ramen höjs.

Hemställan

Vi hemställer

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av förstärkningar av försvaret i västra Sverige i enlighet med vad som anförs i motionen.

Stockholm den 23 januari 1989

Sonja Rembo (m)

Hugo Hegeland (m)

Jens Eriksson (m)

Inger René (m)

Tom Heyman (m)

Lars Ahlström (m)